

præventus superna vocatione reddidit Deo A
m patris nostri Adæ.

miserere Deus, clemens, pius atque benignus.

sanctis junge, cunctipotens Domine.

o, memor famuli semper tu sis Odoranni.

o, piaque potens, Odorannum respice clemens.

1032 obiit Leothericus archiepiscopus. Hic

in Petro villam quæ Arcia, dicitur, cum duabus

in, S. Michaelis scilicet et sanctæ Mariæ, san-

ctæ Ebonis cum appendiciis suis. Et terram de

, quæ reddit solidos 11 de censu. Hic per ma-

erberti papæ, qui et Sylvester dictus est, pal-

archiepiscopale Romæ suscipiens, primatum

Galliæ per baculum ejus recepit. Hujus tem-

poris corpus sanctæ Beatæ sororis S. Savuciani,

quod cum eo minus studiose ab Heriberto canonico
latentem fuerat transpositum, ab Odoranno monacho
meliuscule cum ejus corpore est collocatum, et ca-
put serinii eorum auro et argento, quod ipse labore,
ut ita dicam, proprio acquisivit, ornatum. Corpus
S. Serotini, discipuli S. Saviniani, in præsentem ca-
pitulo qualiter vel a quibus in monasterio S. Petri
sit delatum, cur minime scriptum sit, studiosus le-
ctor nequaquam reputet segnitie nostræ, sed potius
ignorantiæ. Præterea pro certo scimus quod basi-
lica in qua primum jacuit a Nortmannis eversa et
funditus sit deleta. Corpus vero ejus in monasterio
S. Petri transpositum in pace requiescit, et fulgens
miraculis pie petentibus apud Deum necessaria
acquirat.

HISTORIA

TRANSLATIONIS SS. SAVINIANI, POTENTIANI

SOCIORUMQUE MARTYRUM

IN SENONENSE S. PETRI COENOBIIUM

Auctore Odoranno S. Petri Vivi monacho

(A)ud Mabill., *Acta SS. ord. S. Bened.*, ex ms. codice S. Mariani Antissiodorensis.)

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Savinianum cum Potentiano sociisque fidem B
lianam Senonibus intulisse, ibique martyrio
sepulturam accepisse, nemo est qui ambigat.
a tumulis imposita est ecclesia, ex cujus adytis,
ante Odoranno S. Petri Vivi monacho, « anno
anslata sunt sanctorum martyrum corpora Sa-
vini, Potentiani, Altini, atque Eodaldi in basilica
S. Petri a Wenilone archiepiscopo viii Kal.
mb. » Odoranno Clarius in Chronico subscri-
psit verbis: « Revelaverunt se sancti Christi mar-
tyres Savinianus, Potentianus, Altinus, Eodaldus,
et ceteri Weniloni archiepiscopo et Anastasio
diacono; qui levantes eos cum magno honore de ec-
clesiis ubi sepulti erant, transtulerunt eos in basili-
cam sancti Petri octavo Kalendas Septembris, » « quo
tempore audite sunt voces angelicæ in cælo. »

Idem anno quo « Ludovicus, filius Caroli
regis, apud Laudunum unctus est in regem, »
dicit Clarius, « Hungari... pervenientes Senones
et ceteros, incenderunt cœnobium sancti Petri, va-
stata omnem provinciam. Cernens itaque Sanson
comes et monachi malum hoc grande, consilio

accepto, detulerunt corpora sanctorum Saviniani et
Potentiani, cum cæteris sanctorum corporibus, et
reliquiarum pignoribus, cum magno honore in ec-
clesiam ejusdem abbatiæ, infra muros urbis con-
structam in honore sancti Petri. Relictum vero est
corpus sancti Serotini in crypta retro altare sancti
Petri. Vastantes igitur pagani cunctam provinciam,
redierunt ad propria, incenso cœnobio sancti Petri,
remanente ibi solummodo oratorio sancti Serotini,
quod minime potuerunt incendere. Qualiter autem
Willelmus archiepiscopus corpora horum sancto-
rum voluerit retinere, vel qualiter illos reddiderit,
in libello de virtutibus sancti Saviniani plenius in-
venies. » Libellus iste ipsissima est historia quam
hic subjicimus.

3. Sub annum 1015 Leothericus Senonensis ar-
chiepiscopus una cum « abbate Rainardo investigare
cepit ubinam essent recondita corpora sanctorum
Saviniani et Potentiani. A tempore enim Willelm
archiepiscopi ob timorem paganorum erant abscon-
dita in antris. Repertis autem eis per notitiam cu-
jusdam veterani, Martini nomine servi ejusdem

loci, cum omni diligentia condiderunt ea in locellis pluviis, plura miracula ibi operante virtute Domini. » Plumbeorum locellorum, in quibus condita sanctorum corpora, mentio fit in his actis, ex quibus narrationem suam Clarium hausisse non dubium est.

4. Denique ex eodem auctore, anno 1020 « Ingoni abbati successit dominus Ermenaldus, in cuius tempore rex Robertus et Constantia regina composuerunt sancto Saviniano loculum auro, argento et gemmis pretiosis ornatum. In quo inseruerunt etiam cum eo corpus sancti Eodaldi cum ossibus pueri parvuli una humati in loculo plumbeo, in quo ante continebantur. In qua translatione quidam cæcus recepit lumen; et pluvia, quæ a Pascha Domini non pluerat, abundanter descendit; et hæc translatio facta est viii Kal. Septembris. » Hactenus Clarius, quæ auctori nostro consentanea sunt, nisi quod ea sub Roberti vitæ finem contigisse postremis historiæ verbis innuere videtur. Uterque porro sancti Potentiani reliquias a Wenilone archiepiscopo Hermentudi Jotrensi abbatissæ concessas silentio prætermisit. Ita tamen se res habuit, si fragmento a nobis in sæculi IV parte II, pag. 578, edito (2) fides adhibeatur: quod quia sequiorem in partem a nonnullis accipi inaudimus, accuratius retractare visum est.

5. Nemini venerit in mentem qui mox laudatum auctorem itemque Odoranni et monachi Antissiodorensis chronica perlegerit, integrum sancti Potentiani corpus Hermentrudi abbatissæ Jotrensi datum a Wenilone; neque fragmentum loco laudato editum id exprimit, sed habet duntaxat *celeberrimum sancti Potentiani suffragium Hermentrudem a Wenilone efflagitasse, ægreque obtinuisse, atque ad ejus monasterium sanctum et incomparabile decus illud perlatum fuisse*. Quibus verbis integri sancti Potentiani corporis translationem designari nunquam volumus, sed solummodo aliquam sancti antistitis reliquiarum partem. Nonnihil vero ex hujus sancti reliquiis Jotrensibus sanctimonialibus concessum fuisse præter laudatum fragmentum, probant aliqua quoque vetera monumenta. Primum eruitur ex sequentibus Antissiodorensis codicis verbis, quæ sancti martyris reliquias Jotro in Burgundiam sub annum

(3) Fragmentum laudatum sic se habet:

De translatione sancti Potentiani in cænobium Jotrense.

Anno 847, apud Senonas revelaverunt se sancti Christi martyres Savinianus, Potentianus, Altinus, Eodaldus et Serotinus Weniloni archiepiscopo et Anastasio abbati, nempe monasterii S. Petri. Qui levantes eos cum magno honore de ecclesia ubi sepulti erant, transtulerant eos in basilicam B. Petri viii Kal. Septembris. Hæc apud Clarium monachum in Chronico S. Petri Vivi. Tunc contigit, quod in quibusdam schedulis legi de translatione S. Potentiani in parthenona Jotrensem (Jouarre). Fama quippe miraculorum illius huc illucque pervolante, tandem ad aures sanctimonialium ipsius cænobii pervenit, quæ diuturna inter alias diversarum afflictionum ærumnas tempestatum et famis procella attrita, humano deficiente, divinum solummodo expectabant auxilium. Erat eo tempore in prædicta Senonensi,

886 delatas testantur. « Sed pagani, inquit Clarius auctor, aliquanto post tempore hoc cænobium Jotrense occupantibus, duæ ex monialibus abbatissæ Hermentrudis affines, imminens et terribile periculum, ad præsidium sui patris, nominis Galdi, nobilissimi in Burgundia viri atque confugerunt, qui paulo post Deo felicem reddidit vitam. Ipsæ vero moniales matri suæ Rothaidæ tribus Agemberto, Samucli et Algaudo quotidie adorabant quanta Deus omnipotens sanctissimi Potentiani meritis patrare dignaretur miracula: a ipsi miro devotionis igne flagrantes de compendiis sibi tam pretioso thesauro nunquam non diesque cogitarent. Quapropter Samuel et Algaudo Jotrense monasterium expetunt, negotiumque gerunt dexteritate, ut a Gisla, nobilissima turporensis loci abbatissa, diu desideratum impetrarent. Quod statim, volente compotes, monasterium quod sanctissimo præsuli in villa Lufuerat constructum, maximo cum honore et reverentia delulerunt. » Hactenus codex Antissiodorensis, cujus hic textum referimus, non quo Ludovicus adversus Senonenses vel Jotrenses cavellimus patrocinari; sed ut inde concessionis Jotrensibus momenta in lucem prodeant.

6. Aliud argumentum desumitur ex lite Jotrensibus orta sæculo XIII, quæ novæ beati Potentiani sanctum Petrum quiescentis, translationi omnem dedit. Litem hæc de re motam contestatus fridus de Colone, monachus sancti Petri Vivi, in tabulis chronologicis, tum in ms. libello De reliquiis monasterii sancti Petri Vivi, quem manu descriptum, cum serie abbatum, in 1289 desinente, servant ejusdem loci ascetice fridus verba sunt in tabulis chronologicis. « Annis in monasterio sancti Petri Vivi reliquias ferocula fere observatione digna est) totius sancti Potentiani ostensæ fuerunt coram reverendis Patribus Petro Senonensi archiepiscopo, Hermentudiensi episcopo, et quibusdam aliis prælatibus, et abbatibus. Dicebant moniales de Jotro corpus beati Potentiani habebant; sed illa die licet xv Kal. Maii, illi Patres prædicti cont-

urbe Wenilo summæ sanctitatis et religionis vir; in memorato vero monasterio Hermentrudis moribus et nomine abbatissa præerat, eidemque proxima affinitate conjuncta. Hæc partim necesse coacta, partim propinquitatis fiducia incitata, episcopum adiit, precatura ut sibi et congregati maxime angustia constitutis, suo et celeberrimo sancti Potentiani suffragio, id est reliquiarum concessione, succurrere non differret. Repugnavit potest episcopus; sed tandem abbatissa quod peti miserente, et sua nimia importunitate obtinuit et perlatum est celeriter sanctum et incomparabile decus ad locum quem prædiximus, pondere mirum pressum, et omni solamine destitutum; et congregatione cum multa exultatione suscepta qua decebat veneratione et devotione in ipso monasterio collocato, postea ipse locus nec famis nec ullam tempestatum pertulit procellam.

. Nam invenerunt corpus prædictum sancti in monasterio sancti Petri Vivi subri, retro altare de subter, et cognoverunt per testimonia litterarum quibus erat ex adhibenda; et corpus prædictum transmissum corpore sancti Altini super majus altare argenteam reliquias apponentes: atque omnibus peregrinis ad festum hujus adventibus magnas indulgentias per hoc festum, ut in litteris super hoc editis » Eadem propemodum Gaufridus ipse memorato libello de reliquiis, ex quo hæc sufficiat: « Et ostensum fuit prædictum sancti Potentiani super portam abbatiæ, et in litteris quibus fides erat totaliter adjecta sanctimoniales de Jotro dicebant illud in monasterio conservari: sed in illa die probatæ contrarium, prout in libris de sancti Petri continetur. » Petri archiepiscopi alio æsulum litteras inferius exhibebimus: reliquiarum omnium in monasterio sancti avioscentium translationes ekronicis nobis, afficiendæ.

347 prima reliquiarum detectio Wenilone acta est. Paulo post idem aliquot sancti pignora Jotrensibus concessit. Anno 936 martyrum corpora in Senonensem urbem manorum illata sunt. Eadem, cedente archiepiscopo, pristinae sedi non multo restituta, et in antris, hanc in rem effosis, recondita. Dum tamen sacra pignora rebernardus sanctæ Mariæ archiclavus pallii Potentiani partem abscissam reluctantibus movit, quæ deinceps in ecclesia cathedrali t. Sub annum 1015 visitata sunt in antris corpora, quæ Leothericus præsul, adnardo abbate, oculis plumbeis inclusit. In 1025, Roberto et Constantia supplicas, levatum est sancti Saviniani corpus, et sancti Eodaldi, itemque alicujus pueri coramam in thecam illatum est. Quæ translatione Clario, facta est viii Kal. Septembris. sancti Potentiani reliquiis honorem animo: Robertus rex ex oculis hic relatis, quod eventus effectu caruit. Anno 1228 Petrus o, Senonensis antistes, accitis suffraganeis celebrem ejusdem martyris translationem st, quam dato diplomate sic exponit: Dei gratia Senonensis archiepiscopus, Willissiodorensis, Herveus Trecensis, Willelensis, et Willelmus Nivernensis, eadem scopi, omnibus ad quos præsentibus litteræ at, perpetuam in Domino salutem. Ne te dubitationis nubilo veritas offuscetur, præsentibus et futuris notum fieri volumus, sal. Augusti, in ecclesia santi Petri Vivi de, in præsentia nostra facta est revelatio m corporum beatorum martyrum Potentiani, sociorum beatissimi Saviniani Senonensis

archiepiscopi; quæ etiam per manus nostras translata sunt in quandam capsam, eodem die, anno Domini millesimo ducentesimo octavo decimo. Nos autem de misericordia Jesu Christi, et beatæ Mariæ Virginis, et beatorum apostolorum Petri et Pauli omniumque sanctorum meritis confidentes, omnibus Christi fidelibus, qui vere pœnitentes suas elemosynas charitative eidem ecclesiæ contulerint, ab octavis beatæ Mariæ Magdalenaë usque ad septem dies sequentes, ob venerationem eorundem sanctorum, septem dies de injunctis sibi pœnitentiis, vota fracta, si ad ea redierint, peccata oblita, offensas patrum et matrum sine manuum injectione, misericorditer relaxamus. In cujus rei memoriam præsentem paginam sigillorum nostrorum munimine fecimus roborari. Datum anno gratiæ 1218, iii Kal. Augusti. Durent in perpetuum. »

8 His litteris suffragantur varii ejusdem loci mss. codices cum Gaufrido Hirone sancti Petri cœnobita, qui anno 1216 appendicem Clarii Chronico adjecit. Prostat etiam num autographum Petri antistitis exemplar, quod anni 1680 die 37 Octodris, provinciæ nostræ Burgundiæ visitator recognovit. Anno 1449, die 17 Decembris, Ludovicus de Meloduno, Senonensis antistes, Guerino sancti Remigii Senonensis, Petro sancti Joannis itidem Senonensis abbatibus, et Jacobo Hodoardo vicario generali et officiali novam corporis sancti Potentiani translationem imperavit; quæ procurante Guillelmo Quatranio sancti Petri abbaate hoc die celebrata est. Exstat Innocentii papæ VIII rescriptum, anno 1488 datum, quo sancti Petri monachis licentiam concedit sacras monasterii sui reliquias transferendi: qua nescio an usi sint ante annum 1580, quo præpositi nostri generalis jussu jam laudatus provinciæ Burgundiæ visitator ossa beati Potentiani novam in thecam decentius ornatam reposuit. Hæc chronico ordine repræsentare visum est. Ceterum quod diem viii Kal. Septemb. huic translationi ascribimus, tametsi nullum subjecta narratio designet, Odorannum et Clarium sequimur auctores, qui translationem a Wenilone factam aptant huic diei; imo et Clarius eam quæ hic describitur ad eundem iterum diem subnotavit. Restat ut de narrationis hujus scriptore sententiam nostram promamus.

9. Videtur is esse Odorannus sancti Petri Vivi monachus, Chronico apud Chesnium edito celebris. Hic enim præter jam laudatum Chronicon, Sexagenarius anno 1045 alia etiam opuscula sua in unum corpus collegisse dicitur in Chronici sui titulo, qualem procul dubio ferebat ms. codex unde illud excerptum est. Ut autem subjectam historiam ipsi potius quam alteri tribuamus, facit in primis quod media saltem Chronici pars, quæ hanc translationem complectitur, totidem verbis hic atque ibi exprimitur. Quæ sane res unum eundemque utriusque operis auctorem arguit. Deinde cum Odoranni Chronicon nihil hac translationis historia posterius recenseat, siquidem alius ejus auctor haberetur, narrationem Chronico

suo insertam verbotenus ab eo desumpsisset Odorannus, quod plagium cordato viro (*qualis is erat*) impingere non licet. Præterea translationis ejus pars magna fuit Odorannus ipse, qui ab rege Constantiaque regina vocatus in aulam, operi manum admovit. Quis igitur illo melius rem uti habuerat posteris mandare potuisset? Ad hæc de se utroque loco sic loquitur, ut Chronicon cum hæc Historia conferenti

idem ubique genius spirare videatur. Nisi quod hic subinde communes in locos divertit, quos, uti a:lius saporis, resecaere visum est. Jam verbis sua, quisquis ille est auctor, loquatur, cujus librum ex sancti Mariani bibliotheca erutum viro relig. Joanni Baptiste Oudinet, ordinis Præmonstratensis ejusdem loci priori, debemus.

INCIPIIT HISTORIA TRANSLATIONIS

CAP. I. *Translatio sanctorum Saviniani, Potentiani sociorumque eorum.*

Beatorum igitur martyrum sanctissima membra, Saviniani scilicet et Potentiani sociorumque eorum, in eadem Salvatoris Domini ecclesia per manus quidem fidelium convenienti in loco fideliter sepulta sunt, præter venerabile corpus Serolini martyris, quod convenienter a parentibus fuit humatum in alia basilica seorsum. Dum eorum igitur cineres per multa annorum spatia in loco eorum quievisserent, ut diligentior eis cultus et reverentia a populis exhiberetur, notificantur cœlitus prudentissimo Senonensium Weniloni pontifici et Anastasio abbati cœnobii sancti Petri apostoli, qui, puro exhilaratæ mentis voto, convocatis utriusque sexus millibus populi, transferre satagunt in basilicam sancti Petri apostolorum principis sibi contiguam: cujus etiam pro foribus et in cujus fundis eatenus jacuerant. At domus et ædificiorum fastigiis excellentior et divinis obsequiis celerior habetur, præsertim cum monachorum inibi degentium sollicitudo solemnibus in ea votis et assiduis meditationibus regulariter instet. Habita est autem hujus translationis festivitas tempore quo nobilissimis Francorum sceptris tres inclyti principes, augustæ recordationis Ludovici Cæsaris posterî, Lotharius scilicet, itemque Ludovicus et Carolus præerant, anno quoque regni ipsorum sexto, anno vero ab Incarnatione Christi octingentesimo quadragesimo septimo, indictione septima (4), xiv Kal. Novembris.

CAP. II. *Quod in festivitate eorum eam translationis angelicæ voces e cœlo auditæ sunt.*

Nec reticendum quod nocte vigiliarum, cujus succedente die veneranda patrocinia transvehenda fuerant, voces angelicæ ab astris, velut chori psallentes, humanis auribus intonuerunt. Pontifex namque ad celebranda vigiliarum solemnia illuc vespertina synaxi una cum frequentia cleri processerat. Quibus religiose suppletis, et antistite ad urbem regresso, cœlestes exsequiæ per noctis spatia sunt secutæ. Cujus modulationis harmoniam non tantum monachos, sed et quosdam vulgi ibidem excubantis au-

ditu percepisse perspicuum est. Verum arbitrantes voces hujusmodi humanas esse, opinantesque quolibet, religiosos ad cœnobium pro instanti festivitate confluere, qui tam jucundo strepitu funderentur, rursumque stupentes cur intempestivæ noctis silentio adventum maturarent, exploratores circumquaque dirigere studuerunt ut quorum excubiæ essent experirentur. Missi autem, cum loca vicina perlustrantes neminem reperirent et nihilominus melodiarum suavitatem sine intermissione audirent, cœlestis officii exsequias esse meminerunt. Ubi evidenti ostenditur indicio quod angelica societas eorum solemnitatibus pio favore adesse voluit, quos secum Omnipotentis imperii strenue paruisse cognoverat: eorum agendis et gaudiis indeficientibus interesse festinavit quos ineffabili tripudio optimis studiis invigilasse perspexerat. Possidet deinceps prædicta basilica piorum martyrum corpora, quorum spiritus æternæ re-compensationis compotes paradisiaca amenitas continet; gratulatur pro tantorum Patrum fenore temporaliter Senonum civitas, pro quorum tripudio Jerusalem perenniter exultat cœlestis. Ad horum tumbas popularis aula, preces et vota exposcitur, frequenter confluit; quia ipsorum interventu et artuum languores sospitatis levamine recreantur, et cordium vires perpetuis dapibus saginantur.

CAP. III. *De pallio et capite sancti Saviniani martyris.*

Cum igitur, ut indicatur supra, corpus hujus pretiosi martyris Saviniani transmendum venerabiliter revolveretur de loco plumbeo, alias transferendum, repertum est pallium quo erat involutum, multis labentibus annis, totum ex integro quantum novum; caput vero illius, quod est decus istius nostræ patriæ, quasi contritum plumbatis dextera in tempore fuisset. Duæ autem percussuræ quæ fuerunt plagæ gladii, sic sunt adhuc sanguinæ, quasi recens sit ipsa percussio: ita ut a cernentibus non sine lacrymarum infusione vix intueantur. Quod autem martyrii coronam vere idem pontifex acceperit, testimonium illi usque perhibet sanctum et venerabile caput, et sanguis adhuc recens apponendum est, nisi error ex amanuensium incuria processerit.

(4) Non sibi constant hi chronologici characteres, quod auctori post annos circiter ducentos scribenti

ter ejusdem capitis percussuram. Porro inven-
torum sanctorum martyrum Gervasii et Pro-
pæ facta est a sancto Ambrosio episcopo Me-
di, ut ipse beatus sua propria manu scripsit,
eodem modo in sarcophagis marmoreis ipsos
os recenti sanguine perfusos, quasi eo die
in capita gladio fuissent cæsa. Verum eaput
martyris tribus percussionebus gladii ictum :
isque ad præsens manent cruore sanguineæ ;
quæ, ut putatur, gloriosam mortem intulit,
habet sanguinei cruoris.

CAP. IV. *De cæco ibi illuminato.*

tantam solemnitatem cum cætera plebe cæcus
invenit, qui virtutem martyris in sua illumi-
ne persensit : orat namque ut Christus de teste
leret quanti apud se meriti esset, et si ea res
ebat illi placeret, quibus semper enituit mi-
s declararet. Oculi cæci lacrymas fundunt et
atis acie fidei lumina surgunt, humilitatis sup-
o cælum penetrat et divinitatis faciem ad
cordiam inclinat ; miles invictus ducem im-
, et agit ut et nunc militiæ mercedem reddat ;
lit vulnera, labores enumerat, numerum su-
recenset, et quantum sibi pro his debeatur
Proximi cæco in oratione junguntur, et quod
nequit, lacrymarum collatione meretur ; de
atens medicina dimittitur et oculorum scabies
pietatis abstergitur, videns cæcus socios con-
; et quod dudum desperaverat sese habere
ar. Salvatoris clementia collaudatur, plebs viri
congratulatur, martyris reverentia in aug-
um dilatatur. Talibus hæc dies insignis adja-
populo constat esse sollemnis.

CAP. V. *De lampade quæ ante corpus ejus quasi
sponte sua ardere consuevit.*

lampade vero, quæ ante sacrum ejus corpus
s consuevit noctes et dies, et ante aliorum
innumerabilium sanctorum membra in crypta,
lapidum volubilitate constructa consistit, et
us sustentata deceatè stabilitur, aliquid nar-
t vox videntium testatur, absurdum non debet
. Sæpe numero accidere solet ut pigrizia cu-
lumen lampadis deficiendo decidat, et deinde
te illuminata clarificos ignes emittat ; et non
modo una hora vel die lucem clarissimam
are dicitur, sed trium dierum spatio et totidem
m tenebras pellere. Hæc igitur lampas sancto-
divinitus plerumque succenditur et sine infu-
olei, tunc scirpus clarissimum lumen emittit,
lucidius splendeat quam cæteræ lampades,
manus humana oleo superfuso illuminat, libro
re madefacto igneque supposito, etc. Nostro-
quidam fratrum cujus faciem cum nomine no-
is, verum hic obtentu ejus nominatim non desi-
imus, causa necessitatis, ut diximus, ejusdem
ræ exstinguens insufflavit luminaria quadam
tribus vicibus : quæ sic divinitus suæ claritatis
singulas vices recepit lumina, ut quantum in-

A curia fratris exstinguendo diffinierat, magis illumi-
nans subministraret cælestis divinitas, etc.

CAP. VI. *De siccitate et pluvie infusione, et de suavi-
tatis odore in sancti Saviniani translatione*

Miserationis Dei clementissimam misericordiam,
quam penes regionis nostræ situm pro merito san-
ctissimi martyris Saviniani nobis Deus clemens re-
ctor concesserit, arbitror pauculis verbis futurorum
memoriæ commendare. A pascha enim Domini, quæ
est solemnitas solemnitatum et gloriæ decus om-
nium Christianorum, non stillaverat penitus de
cælo pluvia, et marcescebat humus crebris scissio-
nibus fissa usque in diem translationis ejus. Die ergo
quo sublevatum est corpus supradicti martyris de
loco antiquo propriæ repausationis, descendit plu-
viarum copiosa abundantia et terra privata est sic-
citate sua. Datur nunc patenter intelligi quod re-
spexerit Deus humilitatem pauperum suorum per
martyrem Savinianum, merito sibi gratum, et affli-
ctam patriam penuria pluvie plene relevaverit gut-
tarum defluentium inundatione, etc.

CAP. VII. *De suavitate odore in ejus translatione.*

Igitur sicut et insignis doctor Paulus dicit : *Chri-
sti bonus odor sumus Deo in omni loco* : ita iste pre-
tiosus martyr vita vivens, non solum bono odore
repletus fuit, sapida scilicet doctrina prædicationis
et miraculis mirifice famosus fragraverit, sed etiam
in hac sui translatione corporis miro odore redo-
luit. Omne etenim hoc monasterium ita odor sua-
vissimus ad plenum perfuderat, ac si fuissent in eo
omnis generis aromata et universa opobalsama :
nam et infra quindecim dierum spatia omnium,
ingredientium intra monasterii septa nares opple-
bant redolenti suavitate, sicut et in primo ejus trans-
mutationis die, etc. Etenim duorum sacerdotum
monachorum corpora et vestes, qui sanctum corpus
de loco plumbeo levando ponere meruerunt in capsâ
ubi nunc habetur, plurimis diebus ita fragrabant, ut
nectario odore perfusi putarentur, etc.

CAP. VIII. *De frequenti visione custodum interiorum
et exteriorum.*

Frequens visitatio, et assidua protectio, et mani-
festa revelatio huic nostro loco accidisse, a custo-
dibus qui excubias hujus ecclesiæ observare jussi
sunt, enarrata noscuntur. Multoties etenim intem-
pestæ noctis hora, quando gratissimus sopor in
dormiendo solet occupare homines, exterriti custo-
des et nimio timore excitati, vigilantibus oculis digni
habiti sunt cernere ea quæ mortalibus sunt mutuenda
perspicere. Plerumque enim conspexere luminaribus
præclarissimis totam ecclesiam resplenderé, et in-
numerabilem candidatorum turbam utriusque sexus
episcoporum, clericorum, laicorum, puerorum et
puellarum totius ecclesiæ ambitu contineri. Pluribus
namque vicibus vigiles, qui strenue cura sibi com-
missa in vigilando excubantes, hoc suburbium no-
strum observare ab ignium periculis et a latronum
insidiis positi noscuntur, cum clamore valido limina
ecclesiæ pulsare, et increpative æditos perterrefa-

cere ita dicendo visi sunt accurrisse: Utquid somno nimium prægravati dormitis vino et sopore oppressi? surgite, surgite, quam velocius opem ferite sacris luminaribus et sacris sanctorum pignoribus: nam ut nobis manifestissime videtur, tota ecclesia a somno usque ad ima fundamenti cœlesti igne comburi videtur. Cum strepitu ergo pavoris fratribus a strato suo surgentibus, visiones quam crebre disparuere, et ignium splendor quodammodo his intrinsecus, et illis vigilibus exterius paulatim deficere et imminui decrescendo dum consideratur; timor ab utrisque æquali sorte removetur. Verum fratres custodes sacræ basilicæ lenis visio sanctorum frequentius lætificando lætos reddit, et illos forinsecus positos ignis quasi vivus exterruit; sed post, dum incombustum templum considerant, lætiores efficiuntur hac visione mira. Nam sicut antiquo tempore Moyses dator veteris legis rubum ardere conspexit et non comburi, ita et in hoc monasterium incendi metuebant: sed non erat nocivus ignis, sed visitatio angelicæ virtutis et sanctorum quorum ibidem retinetur multiplex multitudo indicibilis.

CAP. IX. *De muliere incessibus pedum exacta, et a sanctis martyribus curata.*

Præterea ex Milidunensi (*Melun*) oppido quædam paupercula puella, nomine Ingelberta, una cum genitrice propria sanctorum expetiit limina: curriculo siquidem vecta, quod vilis robur aselli præducebat, utpote omni compagum solamine desolata. Victus enim vestimentique supplemento ostiatim sustentabatur, tabe centesque doloribus inediaque artus miserantium alimoniis refovebat. Tanta namque suggestionis importunitate cunctis erat nota, quanto absque multorum juvaminis ope nequibat vivere. Porro data optione, cœpit anhelare de industria sanctorum martyrum subsidia, quo debilitatis suæ inferrent medelam. Accita itaque matre: «Desidero, inquit, propitii martyris sancti Saviniani, cæterorumque sanctorum adire sepulcra; nec demorabor, inquam, adipisci per illos mei animi vota.» Accensa illius mater verbis tantam spem peragit promptius, subillataque obtutibus ipsorum, supplex cervice adorat cernuo ut adsint ei patrocinando. Pavimento itaque inhærens diutius, Deum pietatis adfore sensit sanctorum interventu. Mox igitur cita salus præunte immanitate doloris, atque innovati anhelo spiritui gaudet auxilium; vibratur ardens animus ad plurima, matremque vocat dicens: Adesto, genitrix lætabunda, quæ me tacens ab humo sustulisti terrulentam. Postquam ergo fœditatem membrorum virtutis decore mutavit Deus, illustrata sanctorum juvamine, cucurrit inoffenso pede, matremque reciprocatur continua voce. At illa accelerans properat factique ignara, quos scabellulos perdidit inquit tremula. Uno, inquit illa, sub ictu mihi divinitus collata est salus; sepsere illam quamplurimi, spectatque plebem erecta circum fluentem ac sibi congratulantem: omnium enim connexa opinione subitam adepta est sanitatem. Publicitus ita-

que omnium personat clamor, gratias reterens Deo, vigente sanctorum martyrum patrocinio.

CAP. X. *De provocata a Senonensibus Nortmannorum inimicitia.*

Tempore quo Senonensium archipræsulatus Wilhelmus fruebatur apice, vir ingenio et astutia strenuus, gens Nortmannorum exacerbatione dira ejusdem civium urbis provocata, confinia et proxima quæque ipsius regionis acerba depopulavit exaggeratione hostilitatis. Hæc etenim gens vulnifica nefaria strage populus laniabat. Territi autem nimia obstinatione crudelitatis immanitateque persecutionis concitati circumquaque populi, confugiunt ad tuitionem urbis.

CAP. XI. *De illatione sanctorum corporum infra urbis muros.*

Sub ipso tempore regnabat Carolus Simplex; in Burgundia autem ducatum tenebat Richardus, pater Rodulphi regis. Tunc temporis præerat cœnobio beatorum apostolorum Petri et Pauli abbas Samson, comptor divinæ honestatis et amator sacræ religionis. Is sane conturbatus objectæ pressura calamitatis, humillimam fratrum convocat concionem, ut queat ab eis salubre consilium experiri. Demum horum omnium commune consilium visumque est utile cunctis, quatenus sanctorum martyrum corpora, Saviniani videlicet et Potentiani, Altini atque Eodaldi, cum cæteris sanctorum corporibus et reliquiarum pignoribus, cum maximo honoris augmento in ecclesia ejusdem abbatie propria infra muros urbis constructa transferrentur. Relictum vero est et decenter tumultatum corpus sancti Serotini martyris in quodam ejusdem loci tutiori antro. Quo peracto, jam præfatus præsul dolose machinamentæ emulationis monachis iniecit, commodius inquiens esse ut transvherentur sanctorum reliquiæ intra mœnia sanctæ matris Ecclesiæ Senonum in honore sancti Stephani protomartyris constructæ. Cogitavi autem tum piorum fratrum simplicitas ob tenorem sanctitatis hæc peragi exercitia; sed patuerunt postmodum hæc adulationis famina.

CAP. XII. *De urbis obsidione, et oratorio ab igne erepto.*

Obsessa igitur urbe, quanta cæde ecclesias earumque possessiones vel prædia subruerit, vastaverit, depopulaverit longum est paginis intimare, præsertim cum et basilicam sancti Petri mirifico opere constructam atrocibus flammis cremaverit, variamque suppellectilem cum omnibus utensilibus diripuerit et prorsus pessumdare studuerit. Heu proh dolor! nec sine gemitu dicendum! Remanserat ibidem præfatum oratorium sancti Serotini martyris divinitus ab igne ereptum; quod dolentes, plura flammis fomenta ingerunt molimine toto; sed illæsum servatur ad vegetationem hominum Dei nutu vivido et merito. Salutifero siquidem interventu sanctorum scilicet martyrum Saviniani et Potentiani, Altini atque Eodaldi, ipsius sancti Serotini martyris intemeratum mausoleum servatur;

quia obligaverat eos amor sinceræ dilectionis, nec patitur sanctorum artuum absentia citato frustrari solamine quem dudum sociaverat sibi fide chaaitatis unicæ.

CAP. XIII. De Nortmannorum reditu ad propria.

Demum itaque convictis et necibus diversis pluribus Nortmannorum enecatis, reliqui ad propria sunt reversi; accelerantes autem monachi expetierunt ab episcopo reportari sanctorum corpora, ignorantibus quod per subreptionem illic forent illata. At ipse torvis eos aspiciens oculis, priusquam eorum suggestionem audisset, inquit: Ultronei hoc jus, licet nolentibus vobis, tamen profluente clementia Dei, cunctis innotescere volumus, et constitutionibus obligari, quatenus possideat hujus sedis dignitas horum sanctorum corpora quorum martyrii tirocinio vegetata luculenter coruscat. Ad hujus calumniosam ergo assertionis seriem nonnulli provocantur astutiores clerici, et potentiores proceres unanimiter asserentes, quatenus illic haberentur unde viguerunt summi præules. Ad hæc sæpe fati antistitis feralia adduntur verba: Legum enim jura pontifici cunctis decernenti, clericis quoque divinæ majestatis cultoribus, et venerabilibus quibuscunque terris et regionibus tantorum martyrum congruit inservire excubiis; vos agmen vulgale ad cœnobitale propositum una cum rebus omnibus resumptis revertimini, scientes deinceps nos horum sanctorum venustari præsentia. Gementium ergo et rogantium monachorum fragor attollitur, pauperumque terrulenta corpora gestantium plebiumve utriusque sexus dolor personat dicentium: Ut quid taliter affligimur? quibus malis obnoxii ista perpetimur, si ad communis munimina refugii confugiimus, quare traducimur? quare patronis frustramur nobis a Deo datis? Ad hæc pontifex raptus temeritate pravi consilii foris muros jussit eos propelli.

CAP. XIV. De monachorum instanti gemitu et præsulis custodibus ostensa que terribili visione.

Memorabilis itaque abbas Samson continuato dolore et abstinentia pene emoritur: sed et tota congregationis unanimitas, vigiliis et orationibus jejuniisque prægravata, eadem patitur incommoda. Christus igitur, omnium rerum censor æquissimus, compatiens afflictis, suffragantibus sanctorum quoque martyrum precibus, non diutius sustulit carere cœnobium tam pretiosæ facultatis thesauro. Medio namque noctis confinio custodes ecclesiæ sancti Stephani conquatuntur horrore acerrimæ concussionis; citato vero cursu, pontificis aures replent tremulis clamoribus: O præsul, inquietes, ser nobis desolatis opem. Hæc enim basilica in qua manemus timendum est ne funditus corruat: fragor nempe terribilis intus personat, et vibrantia lumi-

naria immensæ claritatis pervolant. Quæ superstitio, inquit episcopus, vestros agrestes perturbavit animos? vere fallacibus monachorum suggestionibus decepti vanisque pollicitationum spebus seducti estis. Sed vox testis veritatis nequit extinguere atrociori commotionis turbine. Sequenti nocte turbata missa custodum ab episcopo solertia, fugiensque præ horroris magnitudine, denegat ibidem amplius se manere. Jubente episcopo, mox utraque pars custodum custodiae mancipatur. In hac perniciæ persistens episcopus, utpote versutus moribus, tertia nocte semetipsum ecclesiæ custodem adhibuit, militum cuneo vallatus ingenti causæ veræ examinationis; corusci autem luminis densitate obcæcatus, cœpit vehementer debacchando frendere, et obnixè ut asportarentur sanctorum corpora proclamare.

CAP. XV. De relictis sanctorum artibus ab urbe.

Convocata denique adest sancti Petri modesta monachorum phalanx et receptis patronis, ultra quam credi potest lætissima, cum magno tripudantium exultantiumque choro ad propriam sanctos deferunt basilicam. Quamobrem archiclavus ejusdem sedis nomine Bernardus (5), pestifero invidiæ zelo succensus, abstrahit pallium quo sanctissimi et apostolici patroni Saviniani tegebatur tumba; arreptoque artavo (6) in frustra medium secans ait: Si horum Patrum caremus pignoribus, vel hujus portunculam retinebimus. Pallique pars ad posterorum memoriam adhuc in eadem sede servatur. Quanto sanctionis augmento hic quippe sacer locus (7) viguerat omnibus liquido constat, præsertim cum proprii effusione sanguinis ipsum dedicaverint, et creberrimis monachorum ibidem degentium exsequiis habeatur celeberrimus.

CAP. XVI. De antris ab abbate Samson constructis.

Præterea venerabilis abbas Samson, solertiori suo fratrumque præditus consilio, posterioribus cupiens sancire salutem, abditiore sanctorum artibus construxit antra. O laudabile fas piorum Patrum! Inventum populorum pro salute publica, quis non disputat hos sophistas esse sagaces et colendos plurimumque valere, cum memoria sanctorum interventu longa maneat per tempora? At quanquam tegerentur sanctorum membra densis specubus, tamen opinantibus illic adfore plurimis, eorum pio juvenine sanabantur ab omnibus morbiferis doloribus.

CAP. XVII. De Guillelmi obitu.

Decedente Guillelmo præsule, Gerlannus pontifex collaudatur, monachile propositum a primævo infantia ævo consecutus, et dogmatibus philosophiæ admodum fulcitus, parentum prosapia mediocris, sed liberalium artium non segnibus sectator enituit.

(5) De eo Clarius in chronico, quem sanctæ Mariæ archiclavum dicit, contra quam hic auctor. An archiclavus cathedralis ecclesiæ Senonensis abbatiæ S. Mariæ titulo donabatur?

(6) Artavus instrumentum panno scindendo ap-

tum, sive forcipis seu cultri genus. Hoc nomen exprimit ms. liber Regulæ ordinis S. Victoris citatus in Cangii Glossario: *Nec scriptoria, nec artavos nec cultellos suscipiat.*

(7) Nempe S. Petri cœnobium.

Recensendum namque inter optima suæ sagacitatis studia arbitramur fore, quod valde diligens sæpius dictum monasterium, ibidem turrim composuit opere polito. Mundiali cursu demum peracto, migravit ad astra vocatus, sua mandans tumulari membra sancti Germani Antisiodorensium in basilica. Heldemannus in hoc postmodum pontificii electus solio, almi Dionysii monachus, cunctis nec non Christo placens, amabilis et dilectus. Hujus in tempore regiminis Notrannus cœnobii sancti Petri prælatus efferbuit; gazarum qui et conglomerator strenuus Nevernensium dignitatem præsulatus promeruit muneribus. Ambitionis autem ejus fastu prægravatum sancti Petri cœnobium, pene venit ad nihilum. Honestabatur vero illius adhuc in tempore idem locus, polioribus ultrarumque facultatum rebus ditatus a Deo devota Techilde regina: sed hujus piacula virtus diluat clementissima. Cæterum Heldemannus præsul obiit sorte suprema raptus, insertus in supernis cœtibus.

CAP. XVIII. *Quod mortis examine Archembaldus a beato Saviniano percussus perierit.*

Præsulatus honore Archembaldus sustollitur, parentum potius quam Dei provocatus examine. Invectus itaque hic lubricæ juventutis furia, probrosæ voluptati dedit operam. Exosam enim divino cultui solertiam adhibens et caduca quæque perituri ævi amplectens, abbatiam sancti Petri omnibus namque rerum copiis opulentissimam, ad solum usque contrivit, ecclesiarum, villarum, terrarumque optima quæque vendens et distribuens, reliqua in proprios usus detinens. Sed hujusce cunctos lamentabiles excessus propalare longum nefas ducimus: hoc solum addimus quod famulantium Christo fuerit insecutor horribilis ac odibilis, et sæcularium amator studiosissimus. Admonitus ergo in noctis visione biduo a sancto Saviniano æquissimo martyre, noluit quiescere a nefario opere. Aggrediens hunc quoque tertio ac nolentem obedire jussis percussit macrone invisibili: Non diu, inquiens, tuæ nugæ patiemur illecebrosæ actionis et desolare locum nostri effusione cruoris sacratum. Nudus omni prorsus tegmine vestium, repertus est in refectorio fratrum, quod sibi vindicans, eorum usibus impie abstulerat. Equa directionis nempe censura, nece subitanea juste illum percussit, qui congregatas possessiones cœnobii ob fratrum subsidia pauperumque sive confluentium omnium juvamina, nisu toto contriverat. Nec quisquam arbitretur incongruum sic illum finire, qui primitus abjecerat curam pastoralis dignitatis, etc.

CAP. XIX. *De Anastasio pontifice, qualiter eundem locum cœpit restaurare.*

Abente illo tam crudeli interitu, successit in episcopatu Anastasius, vir honestatis et miræ probitatis. Pavescens hic quidem teterrimæ hujus examen mortis, efficitur voluntarius reparator sepe dicti loci. Præventus autem divino amore, et maxi-

A me ipsius sancti martyris Saviniani congrua visionis admonitione, cœpit ultro terras cœnobii inquire, pretio redimere, monachos educare, et sacræ institutionis ibidem normam reformare. Talium omniumque gratia suffectus, humanam exuit labem et sanctorum in cœlis promeruit societatem, suaque membra in eodem basilica jacent tumulata.

CAP. XX. *Obeunte Anastasio, quomodo Sewinus successerit.*

Orbata Senonensis metropolitana urbs patrocínio hujus, præfertur ad sublimandam præsulatus magnificentiam Sewinus nobilitate præcipuus et morum probitate coruscus. Hic præceptionis sanctæ strenuus obauditor, modesti mores præcessoris insequi studuit optimos. Porro improba æmulantium molimina diruit, et Christo placentium amicitias sinceriter exquisivit: omnia charismata insignia gestiens amplecti, et malignantium caduca renui. Dum plura ergo tentat peragi virtutis opera, incurrit id quod manet obviam veritati; sæva scilicet antiqui hostis incitamenta, qui verus fur quomodo læta Christi agmina interpellet, lividia seminibus fervens insequitur. Excitat itaque male commentantium et irritantium devios sensus clericorum: civium quoque ejusdem civitatis vehementer adversus eum infesta decertantes, ac congrua quoque sæctuarii comprimi gliscantes. Prævious autem tutor supradicta urbis, quatenus male tumentia simul revulsa corda internecet, præferendum se opposit clypeum ut tuta maneant vestigia subsequendum, Deique domus defensa præferatur ad sublimia. Demum Christi victorioso protectus munimina, pravorum conatus dulcibus interdum promulcet eloquiis; aliquando vero minacibus trahit proteritque increpationibus: intercidunt quoque interim quæque pœnalia, et pullulant favente Christo prosperitatis commoda.

CAP. XXI. *Locato Sawino in sede, quomodo ipsum locum ornaverit abbate et monachis, resque proprias reddiderit.*

Ignescit interea amor nobilitandi sanctorum cœnobio, ac reparandi honorem pristinum eorum quæcunque fuerant diruta: ardenter quin potius sancti Petri monasterium ob sanctorum sufragia venustari disposuit, quod multorum pravitate dolebat, eversum iri. Suæ ergo spectabilis exortum prosapia nobilitatis eidem cœnobio præfecit abbatem, nomine Rainardum, moribus egregium et solertia præditum, reddita omnium media parte ejusdem abbatia rerum. Hic itaque adolescens strenuæ indolis, infulatus contigui gratia regiminis, vicinos quosque rectores probitatis actu præcelluit: flammante quidem corde, utpote nobili, adaptare locum protinus studuit, et monachos nonnullos sophisticæ omnium liberalium artium dogmate insigniri decrevit; hoc summum omnium prænosens bonum, quatenus his disciplinis liberalibus edoctis, et sacra religionis proposito informatis, status loci gratior haberetur, et ab omni magnificaretur.

CAP. XXII. De homine perjurato super sancti Saviniani altare.

Illo quoque in tempore accidit in præfato sæpius cœnobio evidens miraculum, quod minime credimus silentio tegendum. Profanus bonitate quidam namque homo, nomine Rothberthus, in vicina ortus villa, cui nomen Masliacus-Major indidit antiquitas, cupiditate scœdatus obscena, illicitam sacramentum sancti Saviniani perfecit in ecclesia: quamobrem rabies illico sepsit dæmoniaca miseroque cruciatu in omnium vexabatur præsentia. Adsunt extemplo nonnulli et alii teterrimi spiritus, sed magistri criminum humanæque salutis auspices, qui latenter incitantes illum in diversum compellunt nefas. Vinculis denique conviciator brachiis, suorum propitiatione parentum, scelus ejusdem videlicet agnoscen-
 B
 tiam, perducitur sanctorum ad antra martyrum, ne profundius caperet tremula compago artuum dæmoniacarum querelam debacchationum. Hic nudata gerens membra, multis ictibus sauciata, vastare ac laniare quosque tenentes se ut quibat desiderabat. Per lacunas siquidem cicatricum eviscerando rejiciebat sanguinem, et cruentas manus lorisque fessa: dilacerabat, terribiliter inquam: O Saviniane præpotens martyr, cur me enecas cruciatibus diris? Pro certo ergo propinqui profitentur piaculum victi; ob hocque multiplicia cordis ab imo trahunt suspiria; quinimo auxiliatricem Christi virtutem per sanctorum obtentum eorumdem sibi flagitant adfore propitiam; quatenus ex latebris hujusce obsessi dæmoniaca pestilens vis exeat, et recidiva virtus Christi polleat. Irrelitum eum utique funibus anhelus eorumdem ibi dimisit nisus de sanctorum juvenimine omnimodis sisus. Furebat vero spiritu fervido, efflagitans nomen sancti martyris Saviniani dictu tæmerario. Nihil sane illius severitate jucundius, nihil jucunditate severius. Jam vero omne robur virium cesserat, et divulsas lacertorum compagine sapor presserat. Ergo illi soporato adest propitiabilis visio. Vidit ab astris sane descendere insignes viros, claritatis nimia luce respersos; aggrediuntur illum modestis plane gressibus, sed minantur duris increpationibus: Cur nostrum, inquam, efferus præsumptor intrasti antrum, qui recens nostri locum effusione sanguinis sacratum violasti ultro-neus conviciator? Horum ergo dum fugeret intuitus heredes, territus, nec celer, et præmissus splendor
 D
 avolaret, et sibi anxio sinem subiti inferret periculi, seu mortuus perstitit ad hæc mitior, reddita piorum martyrum clementia stupenti et pene emortuo peperit. Ob tuorum, dicens, fidem parentum qui te nobis reliquerunt medendum, jubemus abire sanum. Mirabile dictu! mox denique nexus quibus manus habuerat vincetas decidunt, semotusque a pilario cui ligatus inhæserat, prorsus recepit totius vegetationem corporis. At ille quanto sanior, tanto jucundat frontem vacantem omni nubilo, et in se patrata virtutis veridicus præco efficitur cunctis. Circumstat ergo persultantium cœtus, pares ca-

A
 mœnas paribus hymnizans modis rerum Creatori, cujus dono fiunt cuncta quæ miranda videntur, etc.

CAP. XXIII. De ipso pontifice, quomodo ante pedes abbatis et monachorum prostratus jacuerit, et res quas adhuc tenebat reddidit.

Providus interea pontifex Sewinus, luculentiori præconio decoratus virtutum, eidem congratulans cœnobio diffundit vultus lætitiæ ab ore hilari et fida gaudia gerit: tunc omne cordis ipsius ab imo ludicrum aboffertur, olimque animus nugator Deitatis efficitur indigator, ac sua inepta vultu probitatis serio colorat. Enuclatius quippe copiosiusve effundit, quæ manicis tenacibus foverat; quoniam munerari divi fenore sese non dubitabat. Horret ferale cupiditatis monstrum, et inops egenusque rerum mavult obsequi Christo, quam lætaliter sauciatus obcæcari illecebris gazarum, præsertim urgente superna admonitione sanctorum martyrum Saviniani et Potentiani, in solemnitate celeberrima Joannis et Pauli: qua stupefactus ocius ætherii clavigeri Petri adiit claustrum, sese profitendo culpabilem ac facinosorum, Prostratus itaque jacens coram omnium fratrum obtutibus, voce humillima indulgentiam efflagitat cernuus; cuncta itaque sua præfatæ abbatiæ prædia reddidit, et ad suos necessarios usus vel pauculam portiunculam retinuit. Favoralis aura inde monachorum attollitur, sed et totam perculit urbem Christum collaudantium congratulatio vehemens, etc.

CAP. XXIV. Post mortem Sewini quomodo Leothericus successerit, clerum et populum, abbatemque Rainardum et monachos dilexerit.

Post hunc ascitum superiorum cuneo nutu Deitatis cunctivido, Leothericus infulatur pontificis solio, actibus eximius, cujus laudabile culmen honoris amore sane parate compellimur propalare; sed facundia abest sagacitatis. Merito sinceritatis illius crevit plane sacerdotalis gradus, eodemque monitore præcelluit normale decus sanctæ Dei Ecclesiæ, etc. Præterea miraculorum insignia, quæ illius enituerunt in tempore, longam duximus huic opusculo innectere. Cæterum crebro facti cœnobii contiguus amator efferbuit, animosius videlicet solertis rectoris abbatis Rainardi, communis utilia sectando commode: congaudebat namque prohibitoris Sewini hunc bonitate superstitem, et morum salubritate hæredem. Denique laude dignissimus Rainardus abbas prælata charitatis virtute rutilans, sese suosque omni voluptati abdicaverat, et continentia lege actitaverat, apostolicæ assertio-
 nis ultro-neus auditor, sine castimonia inquam im-
 possibilis esse placere Deo, illiusque philosophi qui nil ait esse prius meliusve cælibe vita. Et hic specimen religionis non segniter tenuit, sed reliquisse quoque bonorum operum speculum prætendens, æquitatis jura procerumque priscorum instituta flagranti amplectens nisu, spectabile multis resplenduit decus, etc. Officinarum quæque diruta suis cum

utensilibus nobilitando reparavit attentius. Nisus interea affectionis ejusdem panditur circa sanctorum celebria festa martyrum, sed crebrius tabescebat, ignorans qua tegerentur tumba sancti scilicet Saviniani membra.

CAP. XXV. De tumulis sanctorum Saviniani sociorumque ejus ab abbate Rainardo et Leotherico archiepiscopo reseratis.

Beatorum igitur martyrum Saviniani, Potentiani sociorumque eorum corpora, ab abbate Samsone venerabiliter tumultata intro in antris ob timorem paganorum, usque ad domni Leotherici archiepiscopi et domni Rainardi abbatis tempora ibidem latuerunt: quam ob rem experiri cupiens dicta seniorum solertius indicabat seria, præsago præsciens spiritu, per sanctorum suffragia plura adipisci sanitatum remedia. Capessunt itaque consilium salubre, quo reserarentur sanctorum mausolea, qui antris continebantur in abditiorebus. Hoc peracto, extemplo miri odoris exuberavit fragrantia, certioresque reddidit de eorundem præsentia; collaudantes Deum, recondiderunt ibidem decentius posita xiii Kalendas Septembris. Quibuscunque autem infirmis vel imbecillioribus collata est potio, de qua sanctorum lota sunt ossa, absque mora sanitatis meruerunt juvamina. Ad illius profecto laudem magnificantur magnalia, qui tuitione cunctivida regit quidquid creatum vegetat.

CAP. XXVI. Qualiter regina Constantia sanctum Savinianum agnoverit.

Eodem tempore regnabat Robertus regum piissimus. Hic, peractis diversis restorationibus ecclesiarum, nec non ornamentis sanctorum corporum, corpus sancti Saviniani auro et gemmis argentoque ornavit: quod qualiter actum sit paucis est disse- rendum. Factus est dum quodam tempore Robertus rex Romam peteret, ut Constantia regina, una cum filio Hugone parvulo Tillo remaneret. Quod ut Berta regina, dudum causa consanguinitatis a rege repudiata, comperit, prosecuta est eum, sperans se faventibus ad hoc quibusdam aulicis regis jussu apostolico restitui toto regio: unde Constantia regina timens se amoveri a regio latere, inenarrabili detinebatur mœrore. Quæ dum nocte quadam ad hoc nimis cogitationum tumultibus pulsata obdormiret, apparuit ei per visum inenarrabili claritate circumdatus quidam angelicis decoratus canis, in sacerdotali habitu, virgam pastorem gestans manu. Quem nimio timore perterrita dum requireret quisnam esset, intonuit se fore episcopum, et appellari Savinianum, cui et dixit: Constans esto Constantia; quia Deo propitia liberata es ab imminente tristitia. Illi vero de tam præclara visione perterrita, facto mane, cœpit inquirere sollicite a circumstantibus clericis si illis in regionibus haberetur episcopus qui Savinianus diceretur. Quibus ignorantiam suam profitentibus, unus

(8) Ejus gesta retulimus ad annum 1021.

(9) Druense castrum, melius Drocense, vel anti-

ex eis qui in monasterio sancti Petri fuerat nutritus, redeunte rege Aurelianorum futurus episcopus, nomine Theodericus (8), respondit pro omnibus: Est, domina, in monasterio sancti Petri sanctus Savinianus, primus metropolitanæ urbis Senonum archiepiscopus, qui per martyrii triumphum una cum sociis pervenit ad cœlestis regni bravium. Hujus martyris si devota mente adieris præsentiam, id quod promisit absque dilatione noveris te consecuturam. At illa de tanti viri consilio gaudens effecta, citissime una cum filio expetiit sancti Petri limina, et dulcissime lacrymas fundens ante corpus beati martyris totisque viribus se committens ejus fidei, gaudens remeavit ad propria, de visitatione tanti patroni confortata. Nondum transierat dies tertia, cum subito adest intempesta nocte legatus regius ante januam, nuntians in proximo adfuturam ejus præsentiam, qui Deo ducente propriis sedibus restitutus, ut veracissima approbaretur promissio martyris, deinceps propriam conjugem magis quam eatenus dilexit, et sub ejus nutu omnia jura regalia et quæcunque possidere videbatur manere disposuit. Sed illa minime oblita promissionis sancti, satagere cœpit qualiter exornaretur corpus ejus gemmis et auro, quod diu inclusum plumbo, ab antiquis patribus absconditum fuerat sub atrio, et regi suggerens sua vota, Deo auxiliante, ad ea implenda paratum illum invenit per omnia. Qui accersiens Odorannum ejusdem loci monachum, qui ad hoc opus perficiendum videbatur idoneus, commisit una cum regina ejus fidei tantæ pietatis opus. Dederunt igitur Senonis in primis per manum Waldrici præpositi argenti meri libras iv; deinde Senones per manum Willelmi cubicularii argenti meri solidos lv. Postea miserunt per manum Odonis Paratgii argenti meri solidos xxxviii; miserunt etiam ad Parisius per manum Odoranni monachi auri solidos xvii, et denarios viii, et gemmas pretiosissimas. His ita patratibus, restat uti mirabilia Dei, quæ in fabricis hujus operis oculisque nostris vidimus, et ex parte manibus contrectavimus, Christi fidelibus intimemus: quæ silentio tegere crimen est admittere.

CAP. XXVII. De Odoranni monachi profectioe ad palatium, et auro ab regina accepto in capæ fabricam.

Igitur occupatus rex variis sæculi curis, intermisit aliquantulum ad monasterium mittere sumptus cepti operis. Tranquillitate vero percepta, mandavit per Francolinum jam dicto fratri ut concito gradu veniret Druis ad suscipiendum munus operis. At illa vespertina synaxi expleta, et, ut mos est monachis, percepta benedictione abbatis, ire perrexit ad cacumina Druensis (9) Castri. Veniens vero post solis occasum ad sanctæ Columbæ portum, transfretavit cum suis Icaunam fluvium: cumque paululum substitisset in littore, inter cæteras stellas quibus nox quis Durocassense, vulgo *Dreux*, vel ipso nomine clarissimum.

illustrabatur vidit quoddam sidus exurgere in eo loco quo æstivo tempore solet horam diei primam sol demonstrare; quod exsiliens de sui ortus loco, virtute divina coepit ferri velociter per aera, petens caeli eminentiora loca pene usque ad illud punctum quo ea tempestate solet fieri hora sexta. Quem cum famulus, equo præparato cui insedere debebat, hortaretur, quia nox imminebat, ut ascenderet: Sustine me paululum, inquit, et intuere cum tuo socio mirabilia Dei quæ hactenus non vidi. Quo miraculo famuli attoniti, ignorantes quid præ sagii præferret, signaculo crucis se muniunt, et Deo sanctoque Saviniano pavefacti corde se committunt. Stella vero in loco quo venerat paululum substitit, et retrogrado cursu ad locum unde venerat in unius horæ spatio iterum rediit. Quam pene usque ad tertiam vigiliam noctis contemplantes, cum inter cætera sidera implere cursum solitum viderunt ovantes, et inter se quid demonstraret conferentes; quibus animo occurrat quod coeptum iler prospero gressu peragerent, et demum voti compotes concite ad domum redirent. Dantes propterea sese maturius labori coepti itineris, per squalidam Belsam, eo surgente a mensa, pervenerunt ad palatium regis. Præmissa vero salutatione regis et reginæ, ut veracissima apparerent sideris præ sagia: Suscipiens, inquit monacho regina, quæ sancto Saviniano pro posse disposuimus ad præsens mittere munera, festinus revertere ad propria; quia nos summo mane disposuimus abire alias. Et statim proferens auri tredecim solidos ad publicam monetam Aurelianensem appensos: Si, inquit, tibi non sufficit mea ponderatio, præbeat fidem proprio oculo iterata propensio: quo ponderatore nihil aliud quam quod regina prædixerat fuit invenire. Regressus itaque monachus voti compos ad monasterium, postquam regis ex parte et reginæ dixit abbati et fratribus ave, protulit auri fulvi sancto Saviniano transmissum munus de cassilide. Appensum ergo palam omnibus per manum Francolini ostiarii et Raimberti cellarii regis, trulina vergente, inventum est septem denarios plus habens. Unde stupefactus frater qui detulerat, et cæteri admirantes, cognoverunt pro certo quia qui sideris mutatione in eundo dignatus est ostendere miraculum, et qui ex nihilo fecit totum mundum, in sæculo fidei ob meritum martyris concessit exuberare fulvum sub septiformis numero spiritus aurum. Et qui ad redimendum filios viduæ, Elisei intercessu, fecit superexerescere oleum, exigui auri munusculum devotione regis et reginæ fecit maximum: et caput Christi Deus, qui per prophetam suum dixit: Argentum et aurum meum, quidquid membris suis, id est sanctis martyribus, confert, alterius non est. Postea dedit rex per manum Odoranni monachi Senonis auri uncias viii et argenti meri solidos xv. Id perficiendo vero opere, ne fieret regi oneri frequens requisitio auri et argenti, additæ sunt de thesauro ecclesiæ quinque uncia auri, et tres librae argenti meri.

A CAP. XXVIII. *De sancti Saviniani translatione, et miraculis coram Roberto rege factis.*

Descripto itaque apparatu Deo dignissimi operis, operæ pretium est exarari miraculum scripturæ vomere quod Dei omnipotentia præsentibus nobis dignatus est agere in sancti martyris translatione. Optata festivitatis ejus dies, qua ab antiquis Patribus ejus venerabile corpus una cum sociis in basilica sancti Petri translatum est, appropinquabat: et rex aliquantulum Senonis commoratus redire disponebat Parisius; unde vocans archiepiscopum Leothericum, humiliter postulavit ut monasterium adiret et sancti martyris corpus de locello plumbeo, in quo ab antiquis Patribus positum fuerat, in aurea capsula quam illi paraverat transponeret. At ille sexta feria, cui succedente die Dominica futura præstolabatur festivitas, ad monasterium veniens, summa cum veneratione una cum fratribus monita regis implevit; corpusque sancti Eodaldi quod cum eo reperit cum corpore sancti Saviniani ponens, ossa pueri parvuli cum eo humati reposuit una, et, expletis missarum solomniis, edendum abiit. Fratre vero, sub cuius arbitrio et providentia totius operis fabrica constabat, in choro monasterii residente, et imagines argenti, quod operculo capsæ superponi disposuerat, cera molli resovente, supervenit ex improvise, ductore puero parvulo, quidam cæcus postulans se intromitti in crypta ubi sancti Saviniani repositum erat corpus, Qui sciscitatus a monacho quis esset, et unde esset, vel cuius rei gratia advenisset, professus est se esse rusticum, et in pago Waslinense, in villa quæ Fontanas dicitur, habere habitaculum ad manendum et proprio nomine vocari Mainardum, et admonitum nocte præterita in somnis ut ad sancti Saviniani præsentiam veniret et lumen oculorum ibi reciperet. Erat enim triennium ex quo lumen amiserat oculorum. Intromissus itaque ad sanctum, diutius oravit; sed nihil luminis ipsa die percipere meruit. Nimio vero suavitatis odore, ut ipse dixit, repletus, ad propria est reversus. Adveniente igitur die Dominica, adest rex cum suis episcopis et proceribus, abbatibus quoque et clericis, nec non et populo innumerabili ad transvehendum corpus martyris. Quem suscipiens una cum filio suo Roberto propriis scapulis, reposuit cum manibus suis in illo loco ubi in præsentem veneratur a fidelibus populis. Peracto deinde solemnibus officio, et rege recumbente ad mensam monachisque edentibus, sedebat ibi sæpe dictus monachus ubi cum perinde sedentem supra scriptus invenerat cæcus; qui nutu Dei ducente se puero superveniens, dixit se iterum in somnis admonitum ut quantocius expeteret sancti Saviniani auxilium, et projiciens se solotenus ante præsentiam sancti, ejus suffragantibus meritis, visum recepit, et qui eo usque a parvulo puero ducebatur, eo ducente, puer ad domum revertitur. Rex vero surgens a mensa orationis causa, ut mos illi erat, solus remansit in ecclesia: qui dum oraret, contigit ut sæpe dictus frater ecclesiam intraret: quem as-

piens omnis tranquilla manu innuit ut accederet A
propius. Cui: Enarra mihi, inquit, sanctus Potentianus sancto Saviniano quid fuerit. At ille quod socius ejus in itineris labore, et successor in honore, et collega martyrii fuerit humiliter intulit. Tunc rex graviter cepit conqueri, et pugnis pectus tundere, eo quod eos ab invicem separasset corpore, et promittens se eum socio redditurum, commisit eidem fratri xxx et tres solidos meri argenti, ut inde inciperet præparare scrinium sancti Potentiani. Sed dum ista cogitabat agere, præventus superna vocatione reddidit Deo debitum patris nostri Adæ.

IN OPUSCULA SEQUENTIA MAI MONIUM

(Spicileg. Rom., tom. IX, præf. pag. xiv.)

Inter Christianæ Suecorum reginæ codices, nunc Vaticanos, priscus quidam autographus, ut reor, opuscula continet Odoranni monachi, qui ante medium sæculum xi non incelebris in Gallia sub Roberto rege fuit, apud quem gratia plurimum floruit. Ex hoc codice Chesnius impetravit olim a senatore Petavio, tunc ejus domino, breve chronicum illud quod inter Scriptores rer. franc. tom. II vulgavit. Præterea mutilam quandam Odoranni epistolam (confer opusc. 13) Mabillonius edidit. Cætera omnia quæ in perraro codice latent, ab ipso auctore in unum corpus, ut ipse monet, compacta opuscula, nemo adhuc extulerat, et ea neque eruditione historica carent, et in biblicis, musicis physicisque quæstionibus et doctrinis non inficete versantur. Placet apprimo in opusculo 8 formula genuina electionis per id tempus episcopalis (40) in opusculo 9 concio ad populum pro electo episcopo: in 11 exhortatio monastica: in 12 demum fraternæ unanimitalis testamentum. Hymnus vero in sanctum Savinianum, utrum Odoranni sit an potius Roberti regis, a quo et alios hymnos compositos constat, non definitio. Certe hic diversa manu in codice scribitur. Senonsia demum epitaphia, quæ subjungimus, Christianarum inscriptionum thesaurum aliquantulum augent.

(40) Conferatur Græcum mandatum ad nuper ordinatum episcopum apud Leunclavium in jure Gr. Rom. p. 429.

ODORANNI OPUSCULA

(Mai, ubi supra, pag. 58.)

PROLOGUS

... locusta frequenter impinguat, kapparis dissipat B
tor (11). Ante quam recurrat vita aurea (12), et ad bonam cuncta procedunt auctore, profutura. Igitur primis de domnæ Theudechildis origine et fine, et vocem columbæ consurgatur, et rota super cisternam (13) conteratur, et pulvis ad terram suam unde loci nostri fundamine, ea quæ, Rotberto piissimo erat revertatur, et spiritus redeat ad Deum qui dedit illum, meminisse debemus, karissime, tenebrosi rege adhortante, et domno Leutherico archiepiscopo (15) commonente, brevi calamo comprehendi, ponere disposui. Deinde per annos Domini demonstrare volens quibus temporibus et a quibus personis sanctorum pignoribus idem locus ditatus, intentione humillima perstrinxi; inter cetera, ea quæ in translatione sancti Saviniani vidi fieri miracula. Cetera suis capitulis adnexa manifesta pandunt lectoribus examina.

EXPLICIT PROLOGUS.

(11) Accephalus est prologus in codice. Ut autem hæc prima verba intelligamus ascribo glossam superpositam: *humore subcutaneo tumescunt, sive incrassantur pedes, capilli capitis fluunt, vel venerius calor tepescit.*

(12) Glossa: *deficiat spiraculum cordis.*

(13) Glossa: *volubilitas intestinorum, stomachus.*

(14) Loquitur cum abbate.

(15) Nimirum utrique erat familiaris Odorannus. V. Mabillon. Annal. Bened. ad ann. 1028. Erat autem Leuthericus archiep. Senon.